

Дорошко М. С.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА ВНУТРІШНЬОГО І МІЖНАРОДНОГО ВИЗНАННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ 1917–1922 РР.: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Визначені основні теоретико-методологічні підходи в дослідженні проблеми становлення радянської влади в Україні 1917–1922 рр. з погляду набуття нею внутрішньої та міжнародної легітимності.

Ключові слова: легітимність, державна влада, радянська влада, методологічна основа.

Питання легітимності влади вже давно оформилося у самодостатній науковий напрям, важливими атрибутами якого є концептуальні конструкти не лише юристів, але й істориків, соціологів, політологів, філософів. Дедалі більшої популярності проблема легітимності влади набуває й серед представників вітчизняної суспільно-гуманітарної науки [3-5; 7; 8; 10-11; 13; 18; 20; 21; 23; 30; 34]. Однак в цілому дискурс легітимності не має глибинної історії, у порівнянні, наприклад, із вивченням держави. Тож не дивно, що попри 90-літній відтинок часу, що відділяє нас від утвердження у 1920 р. радянської влади у Наддніпрянській Україні, тема набуття нею легітимності не втратила своєї актуальності.

Оскільки в умовах гострої боротьби за владу в Україні доби національно-визвольних змагань 1917-21 рр. законною (легітимною) намагалися представити свою владу як українські національні уряди, так і сформовані за сприяння російської Червоної армії уряди радянської України (Народний секретаріат, Тимчасовий Робітничо-Селянський Уряд України і Раднарком УСРР), реалізація ними основних засад внутрішньої і зовнішньої політики підпорядковувалась головній меті – довести своє домінуюче або монополне право на управління державними адміністративними і економічними ресурсами.

Монополія на владу завжди потребує виправдання, легітимності, згоди громадян, на визнання і, навіть, опори на щось “священне” і величне. Будь-яка влада, в тому числі й нав’язана силою (диктатура), прагне створити видимість законної, себто добровільно прийнятої більшістю населення, й забезпечити підтримку своїм діям, а також стійку соціальну базу. Не була винятком у цьому сенсі й держава “диктатури пролетаріату”, силоміць нав’язана українському народові Російською комуністичною партією (більшовиків) у формі української радянської державності. У який спосіб компартійна диктатура, замаскована під радянську владу, легітимувалася в Україні, і яким чином уряд УСРР набув легітимного статусу на міжнародній арені?

Наукове опрацювання цих питань, на наш погляд, слід розпочати з визначення дефініцій “легітимність”, “легальність” і “легітимність”, якими послуговуються науковці, що досліджують проблему становлення і функціонування радянської влади в Україні у 1917–1922 рр. Прийнято вважати, що дефініцію “легітимність” у науковий обіг увів політолог і соціолог М. Вебер [9], запозичивши її у теоретика права Г. Єллінека [15] і у філософа Г. Гегеля [12], який в “Основах філософії права” (1820) вживає поняття “легітимність” щодо держави та її правителя у сенсі визнання їх підвладним народом та іншими державами. У Г. Єллінека “легітимність” означає правомірність у природно-правовому сенсі, тобто відповідність соціальної практики уявленням більшості її суб’єктів про справедливість або розумність такої практики. Щодо М. Вебера, то в його розумінні поняття “легітимність” є близьким за значенням до поняття “визнання”.

Етимологічно поняття “легітимність” походить від латинських слів *lex, legis* - закон, юридична норма, правило, принцип, порядок, право управління; *legitimus, legitima, legitimum* – законний, правомірний, юридичний, обов’язковий. Семантичне поле “легітимності” не обмежується лише юридичною термінологією. Ця теза протистоїть поширеній традиції радянських і російських словників подавати “легітимність” як поняття тільки правової лексики [17, с. 203; 27, с. 199]. Некоректним здається й віднесення терміну “легітимність” лише до сфери державного права і політичної науки, як це робить сучасна багатотомна німецька енциклопедія Брокгауза, в якій “легітимність” (*Legitimitat*) визначається як “виправдання держави, сили її панування та її дій уявленнями про цінності і принципи на відміну від формальної законності (легальності) або чистого фактичного здійснення влади” [32, s. 210].

Легітимність державної влади тісно пов’язана з її легальністю. Термін “легальний” походить від латинського “*legalis*” і означає “законний”. У сучасних умовах юридичне поняття легальності державної влади означає встановлення, визнання, підтримку даної влади законом, передусім конституцією. Словом, влада має опиратися на закон. Але при цьому необхідно врахувати два моменти. По-перше, конституції можуть бути прийняті, змінені й відмінені різними способами. У багатьох країнах створені внаслідок військових переворотів військові чи революційні ради декретом відміняли конституції й нерідко без яких-небудь особливих процедур проголошували нові тимчасові конституції. По-друге, інколи конституції і закони, прийняті відповідно до встановлених процедур, за своїм змістом легалізували відверто тоталітарну владу. Такими були радянські конституції, конституційні закони гітлерівської Німеччини тощо [29, с. 14].

Ще більш важливу роль, ніж легалізація, відіграє легітимація державної влади, бо жодна державна влада не може опиратися лише на існування законів, які її проголошують, або на насилля. Щоб бути стійкою, міцною, вона повинна знайти підтримку суспільства, певних груп, впливових осіб. Така підтримка можлива передусім певними діями (у тому числі голосуванням), а також думками, настроями, почуттями. Наприклад, державна влада завжди намагається поставити себе в таке становище, щоб виключити недовіру до себе і, тим більше, різкий прояв незадоволення. Навіть якщо підтримка населення не особливо цікавить носіїв реальної державної влади (наприклад, в умовах диктатури), вони так або інакше намагаються отримати підтримку впливових сил. Але справжня легітимація державної влади, яка покликана виступати юридичним вираженням суспільства, представником його інтересів, існує лише тоді, коли таку владу підтримують не окремі особи або соціальні та інші групи, а більшість населення даної країни.

На відміну від легалізації, легітимація державної влади спирається переважно на внутрішні спонукальні мотиви, внутрішні стимули. Вона пов’язана з комплексом переживань і внутрішніх установок людей. Неможливо нав’язувати легітимацію людям іззовні. Вона створюється відданістю людей даному суспільному порядку (інколи - правлячій особі), який, за уявленням населення тієї чи іншої країни, в умовах конкретної історичної епохи виражає основоположні цінності буття. В основі цього лежить віра людей в те, що їх блага залежать від збереження і підтримання даного порядку, переконання в тому, що цей порядок виражає їх інтереси. Тому легітимація прямо пов’язана з інтересами людей, які частіше всього оцінюються ними усвідомлено, але інколи мають і неусвідомлений характер (наприклад, підтримка фашистської влади, в кінцевому рахунку призвела до тяжких бідувань німецького народу [25, с. 42]).

Неупереджена оцінка діяльності влади щодо управління країною вимагає часу. Лише

через деякий період можлива стійка, міцна, раціональна легітимація державної влади. Але поряд із стабільною легітимацією, пов'язаною з оцінкою довготривалої діяльності державної влади, є кілька способів набуття первісної раціональної легітимації. До таких способів належать вибори найважливіших державних органів населенням, загальнодержавний референдум, опитування населення, вибори органів місцевого самоврядування. Саме на підставі узагальнення цих елементів визначається сутність конституційно-правового інституту державної влади.

Важливо, що для переважної більшості вчених характерний аксіологічний (ціннісний) підхід до легітимації. Для німецького дослідника Ю. Габермаса, наприклад, легітимність – це чеснота політичного порядку бути визнаним законним і справедливим, тоді як легітимація – це досконале аргументування [34, р. 178]. Російський вчений В. Амелін вважає, що легітимація – це “ствердження правомірності існування даної соціальної інституції, справедливості вимог і цілей, які вона висуває”. Вона є “умовою формування суспільного консенсусу, в межах якого всі учасники соціально-політичного процесу приймають певні вимоги й правила гри”, “способом надання владним відносинам загальнозначимої форми” [1, с. 6]. Український філософ Є. Бистрицький вважає, що легітимація – це “розгорнутий у часі політичний дискурс, процес поширення обговорення, обмірковування, зрештою – доведення колективної правильності й прийнятності соціально-правових норм, які переважно стихійно встановлюються новими політиками” [3, с. 319], а відомі вітчизняні дослідники Ю. Кравченко і В. Чечель визначають легітимацію як процес досягнення легітимності [19]. Російський науковець К. Завершинський у розумінні легітимації виходить зі смислового поля “легітимності” [16, с. 113], яка “проявляється комплексно: у довірі до норм, у законодавчому підтвердженні прав, у правовій підзвітності влади, в ідеологічній “прозорості” (виправданні довіри) та у виконанні взятих на себе зобов'язань” [16, с. 130]. Натомість для багатьох на Заході легітимність означає “моральний авторитет управляти” [33, р. 4].

Юридична наука поняття легітимності дуже часто використовує дwoяко. З одного боку - завузько: для оцінки й коментарів дій представників влади, коли з'ясовують, чи мали право відповідно до корпусу законів та конституції ті чи інші політики або урядовці діяти так, як вони вчинили. З іншого боку, його надмірно розширюють, коли вважають, що майже все прийняте у суспільному житті має бути легітимним, щоб бути загальноприйнятим. Також для юридичної науки важливим є з'ясування співвідношення легітимності й легальності, соціально-політичного та правового аспектів. Дослідженню цих аспектів феномена легітимності присвячені, зокрема, праці В. Василенка, В. Корецького, Р. Циппеліуса, Є. Чіркїна та ін. [8; 18; 28; 29].

Власне бачення проблеми легітимації державної влади виробили філософська і політологічна науки. Відомо, що в античній і середньовічній філософії визначалися підходи, епізодично розглядалися проблеми співвідношення справедливості і влади (наприклад, у роботах Гуго Гроція), але систематичних досліджень не здійснювалося. Аж до початку ХХ століття термін перебував у полі правових дисциплін. Глибокий соціально-політичний аналіз терміна “легітимація” вперше здійснив соціолог М. Вебер. Він першим відмовився від суто юридичного підходу до вивчення влади та ототожнення її виключно із сукупністю державно-правових інституцій, запропонувавши нову – соціологічну – парадигму інтерпретації політичних процесів та феномену володарювання. Саме під впливом його ідей на початку ХХ ст. у науковий обіг було введено термін “легітимність”, багатоаспектний зміст якого поступово конкретизується як позитивна оцінка влади з боку

населення, визнання управлінських повноважень та згода підкорятися відповідним рішенням. Власне, сам процес панування, згідно з поглядами Вебера, спрямований на пошук шляхів забезпечення “шансів слухняності щодо певних розпоряджень, що може ґрунтуватися на різних мотивах покірності” [9, с. 157]. Саме “мотиви покірності” й складають основний зміст “легітимності”, звідси – “легітимація” – процес (процедура) набуття владою суспільного виправдання або визнання.

Про філософське значення легітимації та легітимності існує чимала європейська література, зокрема соціально-філософські підстави процесу легітимації виділяли у своїх працях П. Бергер і Т. Лукман [2], П. Бурдьє [5], Ю. Габермас [34], Н. Луман [22], однак знайти більш розроблену філософську концепцію легітимації, ніж у Юргена Габермаса [34], надзвичайно важко. Вагомих наукових результатів в дослідженні проблем легітимності досягли учені на пострадянському просторі: Є. Бистрицький [3], А. Єрмоленко [14], К. Завершинський [16], С. Рябов [23], В. Чіркін [29], Є. Юрійчук [30-31] та ін.

З точки зору сучасної політичної науки легітимність політичної влади – це форма підтримки, виправдання правомірності застосування влади і здійснення правління державою або окремими його структурами та інститутами. Легітимність не є синонімом законності, оскільки політична влада не завжди спирається на право й закони, але завжди користується певною підтримкою принаймні частини населення. Основними джерелами легітимності, як правило, виступають три основні суб'єкти: населення, уряд і зовнішньополітичні структури.

В цілому ж, з'ясовуючи проблему легітимності й легітимації конкретної форми державної влади (наприклад, радянської, як у нашому дослідженні), досліднику слід пам'ятати, що влада стверджує себе тільки силою (диктатура) порівняно нечасто й ненадовго. Тому владці завжди намагались створити їй видимість добровільної основи, забезпечити підтримку й соціальну базу. І чим нижчий рівень легітимності, тим частіше влада спиратиметься на силовий примус та використання інструментів технологічної (псевдodemократичної чи адміністративної) легітимації влади. У цьому контексті важливою є відповідь на питання, сформульоване М. Вебером: якими є внутрішні підстави для виправдання панування і які зовнішні засоби слугують йому опорою?

Для сучасної соціальної та політичної філософії визначальним у визначенні легітимності є наявність достатніх підстав (аргументів) для визнання певного політичного режиму як справедливого. Легітимний лад – це такий суспільно-політичний устрій, що заслуговує на визнання. Позаяк легітимація як дія є процесом визнання загальноприйнятності тієї чи тієї політичної організації суспільства [34, pp. 178-183], найважливішою її умовою є досягнення суспільного консенсусу.

Виходячи з того, що й у добу соціально-політичної невизначеності (а саме таким був період 1917-22 рр. в історії України) певна організація суспільства не зникає й у боротьбі різних концепцій суспільного розвитку поступово вимальовуються контури нової суспільної організації, від остаточного саморуйнування, правового безладу та хаосу в перехідний період суспільство оберігають процеси легітимації. У зв'язку з чим, навіть диктатура більшовицької партії в Росії, прикриттям якій служили ради робітничих, селянських і солдатських депутатів, як і будь-який політичний режим, потребувала легалізації і легітимації водночас.

Комуністичний режим в СРСР ніколи не був справді легітимним, адже він завжди нехтував цінностями, що їх природно-історично виробляють людські спільноти в своєму співжитті та на яких ґрунтуються форми суспільної інтеграції, в тому числі етноси та нації.

Цей режим тяжів до того, що можна назвати зверхністю більшовицької самолегітимації влади: його ідеологія ґрунтувалася на можливості революційного владного самоствердження, самодіяльності, кажучи словами К. Маркса.

Спираючись на ідею боротьби з експлуатацією, на комуністичну доктрину, радянська влада підтримувала власну легітимність діями, які для спрощення можна назвати діями самолегітимації. Понад те: отримавши владу, керівні більшовики різними примусовими й правозаконними методами закріплювали та продовжували її інституційну тяглість, стримуючи відкриття шляхів (через максимальну цензуру, відсутність вільних дискусій тощо), на яких творяться засади легітимності панування. Позаяк “максимізація нормативно-правової самолегітимації є основою функціонування тоталітарної влади” [3, с. 53-54].

З іншого боку, досліджуючи проблему легітимації радянської влади в Україні, слід пам'ятати, що з точки зору міжнародного права немає урядів законних і незаконних. Хто дійсно має вищу владу - визнається керівним органом даного міжнародного суб'єкта. Таким чином, міжнародна правосуб'єктність держави не переривається й тоді, коли новий уряд приходить до влади неконституційним шляхом. Не впливає на міжнародну правосуб'єктність держави й збільшення чи зменшення території, відповідно – кількості населення. Зважаючи на це, можемо розглядати українські державні утворення 1917–1922 років, в тому числі й УСРР, як єдиного міжнародного правового суб'єкта.

Необхідною та важливою передумовою повного і об'єктивного висвітлення проблеми становлення та функціонування радянської влади та її інституцій в Україні в контексті набуття ними легітимного статусу є використання сучасного теоретико-методологічного інструментарію дослідження. Передусім це пояснюється тим, що об'єктивне дослідження періоду радянської державності в Україні українськими радянськими вченими було неможливим, оскільки в суспільствознавстві панувала марксистсько-ленінська методологія “соцреалістичного позитивізму”, що була зручною і доступною й не вимагала особливого інтелектуального напруження науковців. Ніхто з дослідників не наважувався розглядати проблему становлення радянської влади в контексті формування тоталітарного режиму, не визначалися місце та роль радянської Росії та її більшовицького керівництва в радянзації України у 1917–1922 рр., під негласною забороною перебували усі аспекти історії радянської держави і права, у яких потрібно було аналізувати дії партійно-державної владної верхівки в цілому і окремих її представників, зокрема.

Зі звільненням українських дослідників від догматів марксизму-ленізму, що мало своїм наслідком своєрідне відродження ілюзій, що в новій суспільно-політичній ситуації вони зможуть висвітлювати історію такою, якою вона була насправді, було закрито чимало “білих плям” історії, але з'ясування природи радянської державності і права, а зокрема спроба набуття українською радянською державою легітимного статусу всередині країни і за її межами, ще й нині потребують ґрунтового дослідження. Такий стан настійливо диктує проведення історико-правового дослідження процесу легітимації радянської влади в Україні, що передбачає формулювання чітких концепцій, розробку та використання сучасних методологічних підходів.

Однією з основних дослідницьких засад у вивченні історії держави і права 1917–22 рр., що допомагає зрозуміти складні перипетії процесу становлення радянської влади в Україні, є теорія тоталітаризму. Її використання дає можливість прослідкувати за тим, як створювались тоталітарні структури влади та дослідити основні засади їх функціонування. Разом з тим, слід пам'ятати, що при використанні цієї теорії досліджується здебільшого

вплив влади на суспільство, але практично залишаються поза увагою зворотні процеси. Тобто, для творців цієї концепції, як і для радянських істориків, суспільство не було об'єктом дослідження.

Іншою методологічною конструкцією, що дає змогу зрозуміти і, принаймні, частково пояснити виникнення феномену радянської державності, можна вважати теорію модернізації – провідну аналітичну парадигму пояснення глобального процесу, в ході якого традиційні (аграрні) суспільства перетворюються на сучасні (індустріальні). Виходячи з цієї теорії можна висловити припущення, що прихід до влади в Росії у жовтні 1917 р. декласованої “організації професійних революціонерів” (В. Ленін) хоч і не був неминучим, але цілком вписувався в загальносвітовий контекст. Адже й на Заході однією з визначальних ознак модерного суспільства стала загальностанова основа формування чиновницького апарату.

Проте на відміну від західного світу, процесові формування модерного суспільства в Росії суттєво перешкодив царат. Його намагання запобігти руйнуванню традиційного станово-корпоративного устрою і сподівання, що в Росію не прийдуть притаманні Заходу суспільно-політичні явища, такі як класова боротьба, революції, парламентаризм, конституціоналізм тощо, не лише прискорили атомізацію суспільства, але й сприяли появі на політичній арені та швидкому зростанню популярності різноманітних політичних партій екстремістського, а то й відверто терористичного спрямування.

Однією з найрадикальніших з-поміж них була більшовицька партія “нового типу”, що прийшла до влади у жовтні 1917 р. і проголосила головною метою свого правління побудову безкласового суспільства. Щоправда, реалії життя доволі швидко змусили більшовиків відкинути цю теоретичну ідею і виступити не лише продовжувачем російської імперської традиції розчинення життя суспільства у житті держави, а й століттями підтримуваного стереотипу, згідно з яким народ підтримує державу, а держава вирішує проблеми народу. Понад те, за фасадом сконструйованої більшовиками держави “диктатури пролетаріату” приховувалась диктатура більшовицької партії.

Аналіз процесу легітимації радянської державності в Україні буде неповним, якщо ми знехтуємо дослідженням такого важливого чинника, як використання владою засобів та прийомів соціальної маніпуляції, що сприяли визнанню більшовицької влади в українському суспільстві, посиленню в ньому впливу компартійного керівництва. Вивчаючи цю проблему, слід враховувати й те, що можливості маніпулятивного використання різних засобів пропаганди великі, але не безмежні, тому владні органи у здійсненні своєї політики були змушені спиратися на менталітет та побутові уявлення людей. Для більшовиків це було звичною практикою, оскільки врахування настроїв мас, їх уявлень про справедливе суспільство дозволило їм свого часу захопити та утримати владу. Тобто, досягнути причини утвердження та зміцнення радянської влади неможливо й без вивчення “історії знизу” або соціальної історії.

Також нам потрібно визначити рівень політичної культури українського суспільства та його керівної верхівки, щоб дати відповідь на питання про причини готовності людей визнати радянську владу, підкорятися їй, терпіти політичне насилля і навіть славити її вождів.

Автор свідомий того, що при екстраполяції будь-якої теоретико-методологічної конструкції на дослідження історії становлення радянської влади слід пам'ятати, що розвиток науки передбачає зміну парадигм, методів, стереотипів мислення. У свою чергу, перехід від однієї парадигми до іншої часто не піддається логічному опису, бо кожна з них

відкидає попередню і несе принципово новий результат дослідження, який не можна логічно вивести з відомих теорій. Тому використовувати будь-яку теорію потрібно творчо і з розумінням неприпустимості механічного перенесення її основних положень для пояснення різних за своєю суттю процесів та явищ.

Значну роль у збагаченні теоретико-методологічного арсеналу історичних досліджень відіграють інші галузі соціально-гуманітарного знання. Зокрема, для здійснення історичного дослідження надзвичайно важливе значення має застосування інструментарію політології. Політологічний підхід дозволяє наблизитися до розуміння концепцій, якими керувалися і пояснювали свою діяльність учасники або очевидці історичних подій, а також з'ясувати настільки суспільство і його керівний прошарок усвідомлювали ті завдання, які виконувалися ними задля побудови "нового" ладу.

Методологічною основою дослідження проблеми внутрішньої й міжнародної легітимації радянської влади в Україні 1917–1922 рр. є головні методологічні принципи історичного пізнання – об'єктивність та історизм. Їх застосування потребувало від автора звернення як до загальнонаукових (історичного, логічного, індукції, аналізу, синтезу) та спеціально-історичних (генетичного, порівняльно-історичного, ретроспективного, типологічного, хронології), так і міждисциплінарних методів (структурно-системного, статистичного) дослідження.

Так, необхідність дослідження становлення та діяльності органів влади та управління потребувала застосування історичного методу для розгляду даного явища в конкретних умовах місця і часу. Використання логічного методу і методу індукції дозволило провести відбір, систематизацію, узагальнення та пояснення історичних фактів і на основі цього побудувати наукову гіпотезу. Використання генетичного методу дозволило дослідити витоки радянської державності в Україні і дійти висновку про генетичну спорідненість політичних режимів в Україні і Росії.

Застосування порівняльно-історичного методу дозволило дослідити передумови та причини змін у правовій політиці держави, організації та кадрах органів влади та управління, формах та методах їхньої роботи і дійти висновку про подібність правової політики Української радянської держави з ідентичною політикою Радянської Росії.

Щодо легітимаційних процесів, то їх слід аналізувати і в контексті методології, запропонованої М. Вебером, і з залученням міждисциплінарних комунікативних підходів, що дало можливість виявити додаткові характеристики феномена легітимації, інтерпретувати його в контексті зв'язків і відносин, характерних для тогочасного суспільства.

Таким чином, методологічною основою дослідження проблеми внутрішньої й міжнародної легітимації радянської влади в Україні 1917–1922 рр. є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Застосування принципів детермінізму, взаємодії зовнішнього і внутрішнього, об'єктивного і суб'єктивного сприяло визначенню внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків і причинної зумовленості явищ досліджуваного періоду, всебічному дослідженню комплексу чинників (правових, суспільно-політичних, ідеологічних та інших), які суттєво впливали на становлення радянської влади в Україні. Зазначені принципи реалізуються шляхом застосування загальнонаукових методів – системного, функціонального, логіко-аналітичного, діалектичного з притаманним їм аналізом, синтезом, індукцією та дедукцією; конкретно-історичних методів – порівняльного, ретроспективного і синхроністичного; історико-правового та формально-юридичного методів.

Застосування діалектичного методу дозволяє встановити особливості становлення радянських органів влади в Україні в досліджуваний період. Історичний метод використовується при аналізі процесу встановлення радянської влади в Україні. Історико-правовий метод дозволяє виявити сутність і призначення органів влади та управління УСРР, що діяли у грудні 1917 – грудні 1922 рр.; формально-юридичний – дослідити правові акти, які діяли в УСРР.

Застосування вищезазначеного теоретико-методологічного інструментарію дозволяє проаналізувати причини більшовицької окупації України; суть правових актів Української радянської держави в період її становлення та їх роль у становленні більшовицького тоталітарного режиму в Україні; з'ясувати особливості формування та обсяг повноважень вищих органів державної влади та управління УСРР; вивчити організацію системи судової влади, порядок і принципи здійснення правосуддя; визначити специфіку формування та функціонування більшовицьких репресивно-каральних структур; охарактеризувати зовнішньополітичну діяльність влади, спрямовану на забезпечення міжнародного визнання УСРР.

Дослідження історії становлення Української радянської держави та основних засад функціонування радянської влади в Україні 1917–1922 рр. в контексті набуття нею внутрішньої та міжнародної легітимності показало, що основними інструментами внутрішньої легітимації радянської влади в Україні стали псевдodemократичні вибори до рад усіх рівнів, комуністична ідеологія і державний масовий терор. Міжнародному визнанню Української радянської держави й перетворенню її на реально функціонуючий суб'єкт міжнародного права сприяла зовнішньополітична активність уряду УСРР в 1920–1922 роках. Міжнародна правосуб'єктність УСРР реалізовувалася через укладання міждержавних договорів, встановлення двосторонніх дипломатичних та консульських відносин, участь у міжнародних конференціях.

Використана література:

1. *Амелин В. Н.* Власть как общественное явление / В. Н. Амелин // Социально-политические науки. – 1991. – № 2. – С. 6-8.
2. *Бергер П.* Конструирование социальной реальности. Трактат по социологии знания / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: “Academia-Центр”, “МЕДИУМ”, 1995. – 323 с.
3. *Бистрицький С.* Легітимація як дієве філософське поняття / С. Бистрицький // Філософська думка. – 2009. – № 5. – С. 49-59.
4. *Білас І.* Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 т. / І. Білас. – К.: Либідь; Військо України, 1994. – Кн. 1. – 428 с.
5. *Білокінь С.* Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.): Джерелознавче дослідження / С. Білокінь. – К.: Київське наукове товариство ім. Петра Могили, 1999. – 448 с.
6. *Бурдые П.* Дух государства: генезис и структура бюрократического поля / П. Бурдые // Поэтика и политика. Альманах Российско-французского центра социологии и философии Института социологии Российской Академии наук. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 1999. – С. 127-166.
7. *Бурлачук В.* Суспільна трансформація: концептуалізація, тенденції, український досвід / В. Бурлачук, О. Іваненко, В. Казаков та ін.; В. Тангер, В. Степаненко (ред.); НАН України, Інститут соціології. – К., 2004. – 244 с.
8. *Василенко В. А.* Правові аспекти участі Української РСР у міжнародних відносинах / В. А. Василенко. – К.: Політвидав України, 1984. – 207 с.
9. *Вебер М.* Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / М. Вебер. – К.: Основи, 1998. – 534 с.
10. *Верстюк В.* Становлення радянської влади / В. Верстюк // Історія України: нове бачення : у 2 т. / НАН України, Ін-т історії України. – Т. 2. – К.: Україна, 1996. – С. 144-172.
11. *Висоцький О.* Сутність легітимації політики / О. Висоцький // Політичний менеджмент. – 2004. – № 4(7). – С. 24-34.

12. Гегель Г. В. Ф. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Г. В. Ф. Гегель. – К. : Юніверс, 2000. – 336 с.
13. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи / Ю. С. Шемшученко, О. В. Скрипнюк, І. О. Кресіна та ін.; Ю. С. Шемшученко (ред.). – К. : Інститут держави і права імені В. М. Корецького, 2001. – 632 с.
14. Єрмоленко А. М. Універсальний громадський дискурс як морально-етична метаінституція легітимації політичного ладу / А. М. Єрмоленко // Етика і політика: проблеми взаємозв'язку. – К. : Стило, 2000. – С. 37-82.
15. Еллинек Г. Общее учение о государстве / Г. Еллинек. – СПб. : Общественная польза, 1903. – 532 с.
16. Завершинский К. Ф. Легитимность: генезис, становление и развитие концепта / К. Ф. Завершинский // Полис. – 2001. – № 2. – С. 113-131.
17. Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов / Н. Г. Комлев. – М. : ЭКСМО-Пресс, 1999. – 672 с.
18. Корецький В. М. Міжнародно-правова суб'єктність Української РСР / В. М. Корецький // Українська Радянська Енциклопедія. – К., 1965. – Т. 17. – С. 627.
19. Кравченко Ю. Легітимність політичної влади й можливість її досягнення / Ю. Кравченко, В. Чечель // Політологічні читання. – 1993. – № 2. – С. 41-58.
20. Кульчицький С. Феномен української державності / С. Кульчицький // Розбудова держави. – 1996. – № 6. – С. 55-72.
21. Кульчицький С. Як вирішувалось “українське питання” (Чи була радянська Україна в 1917–1922 рр. незалежною?) / С. Кульчицький // Політика і час. – 1994. – № 9. – С. 64-70; № 10. – С. 69-74; № 11. – С. 66-72.
22. Луман Никлас. Власть / пер. с нем. А. Ю. Антоновского / Никлас Луман. – М. : Праксис, 2001. – 256 с.
23. Рябов С. Державна влада: проблеми авторитету й легітимності : монографія / С. Рябов. – К. : НІСД, 1996. – 124 с.
24. Українська державність у ХХ столітті. Історико-політологічний аналіз / В. Адамський, Б. Андресюк, Є. Бистрицький та ін. – К. : Політична думка, 1996. – 435 с.
25. Фрицький Ю. О. Державна влада в Україні: становлення, організація, функціонування / Ю. О. Фрицький. – Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2006. – 360 с.
26. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории / Ю. Хабермас. – СПб. : Наука, 2001. – 417 с.
27. Халипов В. Ф. Власть : кратологический словарь / В. Ф. Халипов. – М. : Республика, 1997. – 431 с.
28. Циппеліус Р. Філософія права / Р. Циппеліус. – К. : Тандем, 2000. – 300 с.
29. Чиркин В. Е. Основы государственной власти / В. Е. Чиркин. – М. : Юристь, 1996. – 265 с.
30. Юрійчук Є. П. Криза легітимності політичної влади в Україні (1917–1922 рр.) / Є. П. Юрійчук // Наукові праці Кам'янець-Подільського педагогічного університету: історичні науки. – Кам'янець-Подільський : Оіом, 2001. – Т. 6(8). – С. 140-151.
31. Юрійчук Є. П. Інтеграційний досвід: легалізація радянської влади в УСРР у 1919 році / Є. П. Юрійчук // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових статей. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Випуск 272. – Чернівці : Рута, 2005. – С. 297-302.
32. Brockhaus Enzyklopadie in vierundzwanzig Banden. Neunzehnte, vollig neu bearbeitete Auflage. Dreizehnter Band. Lah-Maf. – Band. 13. – Hamburg: F. A. Brockhaus Mannheim, 1990. – 704 s.
33. Copp D. The Idea of a Legitimate State / D. Copp // Philosophy & Public Affairs. – 1999. – Vol. 28. – Issue 1. – P. 3-45.
34. Habermas J. Communication and the Evolution of Society / Trans. and with an Introduction by Thomas McCarthy / J. Habermas. – London : Heinemann Educational Books, 1979. – 239 p.

Аннотация

Определены основные теоретико-методологические подходы в исследовании проблемы становления советской власти в Украине 1917–1922 гг. в контексте обретения ею внутренней и международной легитимности.

Ключевые слова: *легитимность, государственная власть, советская власть, методологическая основа.*

Annotation

The article specifies the major theoretically methodological approaches to research of the problem of establishment of the Soviet power in Ukraine in 1917–1922 in the context of its becoming legitimate both inside the country and on the international arena.

Keywords: *legitimity, state power, soviet power, methodological basis.*